

บทที่ 2

ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้จะได้ทำการศึกษาถึงผลงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกตามหัวข้อสำคัญดังนี้

- ก. ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสตรี
- ข. สภาพทั่วไปของสตรีในระบบราชการไทย
- ค. เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Techniques)

ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสตรี

จากการที่ได้มีการตื่นตัวต่อความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ รวมทั้งการเติบโตอย่างรวดเร็วของขบวนการปลดปล่อยสตรีเพศ (Women's Liberation Movement) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมตะวันตก ได้กระตุ้นให้มีการศึกษาถึงฐานะและบทบาทของผู้หญิงในสังคมต่าง ๆ แต่การมองปัญหาและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสตรีเหล่านี้จะมีลักษณะที่หลากหลาย อันเนื่องมาจากจุดยืนทางทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ และแนวทางการต่อสู้ที่แตกต่างกัน

ปัจจุบันนี้การสร้างเครื่องมือทางทฤษฎีสำหรับสตรีศึกษา อาจกล่าวได้ว่ายังอยู่ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้พยายามจัดหมวดหมู่กรอบความคิดทางทฤษฎีศึกษาเกี่ยวกับสตรี ดังเช่น กนลา สุขพานิช-ชันธราน และ พรศักดิ์ หนองแก้ว (2527: 28-42) ได้จำแนกทฤษฎีโดยพิจารณาจากตัวแปรด้านอุดมการณ์ ทัศนคติ เกี่ยวกับข้อเกิดการกดขี่ทางเพศ แนวทางการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคของสตรี แล้วจึงแบ่งทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับสตรีเป็น 3 แนวทางที่สำคัญ คือ แนวทางสังคมนิยม (socialist feminism) แนวทางหัวรุนแรง (radical feminism) แนวทางเสรีนิยม (liberal feminism) ส่วน จีรติ ดิงศภัทย์ และ สุชีลา ดันชัยนันท์ (ใน อมรา

พงศาทิชนย์, บรรณาธิการ 2529: 41) นั้น มีความเห็นว่า ทั้ง 3 แนวทางที่กล่าวมานั้น
 อาจารย์รวมอยู่ในกลุ่มเดียวกันและมีแนวทางที่สี่คือ แนวทางสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม
 (cultural feminism) โดยที่ 3 แนวทางแรกนั้นมีทัศนะร่วมกันว่า ความแตกต่าง
 ระหว่างหญิงและชาย เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น เป็นส่วนใหญ่ และความแตกต่างนี้เอง เป็นที่
 มาของสถานภาพที่เสียเปรียบของผู้หญิง ดังนั้นสังคมที่หญิงและชายจะมีความเสมอภาคใน
 ฐานะมนุษย์ด้วยกันนั้น จะต้องไม่ให้ความสำคัญต่อการยึดถือเพศเป็น เครื่องกำหนดฐานะ
 และคุณสมบัติสมาชิกของสังคม อย่างไรก็ตามทั้ง 3 แนวนี้ก็ยังมีข้อแตกต่างกันในประเด็นที่ว่า
 สังคมดังกล่าวนี้จะมีคุณสมบัติอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงไปจากที่อยู่มาจนน้อยเพียงใด

สำหรับสาระสำคัญของทฤษฎีเกี่ยวกับสตรี สามารถสรุปย่อแนวความคิดแต่ละ
 แนวได้ ดังนี้คือ

1. แนวทางสังคมนิยม (socialist feminism)

แนวความคิดเกี่ยวกับบ่อเกิดของความไม่เสมอภาคทางเพศตามทฤษฎี
 สังคมนิยมได้อธิบายว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดสำคัญในการสร้างความไม่เสมอ
 ภาคทางเพศ โดยได้ชี้ให้เห็นว่าการกดขี่และเอารัดเอาเปรียบสตรีเกิดจากสถาบันทรัพย์สิน
 ส่วนบุคคล สถาบันครอบครัว ระบบชนชั้นของโครงสร้างทางสังคม และอุดมการณ์เหยียด
 เพศต่าง ๆ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้บั่นทอนสิทธิเสมอภาคของสตรีและยังทำให้สถานภาพ
 ที่ด้อยกว่าของประชากรสตรีในสังคมนั้นยังคงต่อไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้
 มีลักษณะเป็นส่วนประกอบของระบบทุนนิยมนั่นเอง

นักสังคมนิยมที่สนใจศึกษามุมทางสตรีเชื่อว่า ในสังคมบุรุษกาลได้เปิด
 โอกาสให้สตรีมีบทบาท เป็นผู้นำทั้งทางสังคมและทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ เนื่องจาก เป็นสังคมที่
 แรงงานของสตรีมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะผู้ชายต้องจากบ้านไปไกล เป็นระยะ
 เวลานาน ๆ เพื่อล่าสัตว์ หาอาหาร หรือไปทำสงคราม นอกจากนี้การล่าสัตว์ เป็นอาหาร
 เพื่อเลี้ยงชีพของบุรุษยัง เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปัจจัยที่นอกเหนือการควบคุมอีกหลายประการ
 ดังนั้นอาหารหลักของชุมชนจึงได้แก่อาหารประเภทพืชผัก และสัตว์ เลี้ยงที่สตรี เป็นผู้เพาะปลูก
 และเลี้ยงไว้ ดังนั้นนักสังคมนิยมจึงได้วิจารณ์ความ เชื่อของนักวิชาการบางคนที่ว่า สตรี

ถูกกดขี่เพราะความแตกต่างทางเพศนั้นว่าไม่น่าจะถูกต้องเสียทั้งหมด เพราะอันที่จริงแล้วสตรีในสังคมดั้งเดิมมีความเป็นอิสระ เพราะได้อุทิศร่างกายเข้าร่วมในการหาเลี้ยงชีพอย่างเท่าเทียมกับบุรุษ จึงทำให้สตรีได้รับการยอมรับนับถือจากฝ่ายบุรุษด้วย ในปี ค.ศ. 1861 บัคโอเพน นักนิเวศศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ชาวสวิส ได้เสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับประวัติครอบครัวของมนุษย์ว่า ในสังคมครึ่งบุรุษกาลมนุษย์มิได้ใช้ชีวิตในระบบครอบครัวแบบตัวเดียวเมียเดียว จึงไม่มีทางรู้ได้อย่างแน่นอนว่าใครเป็นบิดาของบุตรที่เกิดมาก ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการสืบสายโลหิตโดยใช้สิทธิของมารดาเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นในช่วงเวลา ก่อนประวัติศาสตร์นี้ สตรีจึงได้รับการยกย่องและเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ต่อมาเนื่องจากพัฒนาการทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงชีพจากการล่าสัตว์มาเป็นการทำกิจกรรมที่เป็นหลักแหล่ง เริ่มมีการเก็บสะสมอาหารไว้เป็นเสบียงเพื่อแจกจ่ายหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของอื่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้สตรีต้องสูญเสียสถานภาพและความเสมอภาคในบทบาทลง และเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการแตกสลายของสังคมที่สืบทอดเชื้อสายทางด้านมารดาด้วย เกิดเป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นโดยมีบิดาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสถาบันครอบครัว แม้ว่าสังคมจะได้เปลี่ยนแปลงไปแต่แรงงานหลักภายในครอบครัวก็ยังคงเป็นภาระของสตรีอยู่นั่นเอง ทั้งนี้เพราะได้มีการนำเอาความแตกต่างระหว่างเพศมาเป็นเครื่องกำหนดบทบาทและสถานภาพของสตรีในสังคม ดังที่ มาร์กาเรต เบนสตัน (Margaret Benston) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่ให้ความสำคัญต่อเงินตรา สตรีเป็นผู้ที่ต้องทำงานนอกกระบบเงินตรา ทั้งนี้เพราะงานและความรับผิดชอบของสตรี ภายในบ้านถูกตีราคาว่าปราศจากคุณค่าและมีใช้การทำงานอย่างแท้จริง เช่นเดียวกันในกรณีที่สตรีต้องประกอบอาชีพนอกบ้านเพื่อหารายได้ในการยังชีพและหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนใหญ่แล้วสตรีจะมีบทบาทเป็นเพียงแรงงานสำรองที่จะถูกจ้างงานเมื่อเกิดความจำเป็นในด้านการแสวงหาแรงงาน และอาจถูกไล่ออกจากงานเมื่อความจำเป็นดังกล่าวหมดไป โดยที่สตรีเหล่านี้ไม่มีสิทธิ์ร้องเรียนเพื่อขอความเป็นธรรมแต่อย่างใด

นักสังคมนิยมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและทางเพศโดยเสนอว่า การกดขี่ทางชนชั้น ทางเชื้อชาติ และทางเพศ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อน โดยที่สถาบันทรัพย์สินส่วนบุคคลและการแบ่งชนชั้น

ทางสังคม เป็นบ่อเกิดของการกดขี่สตรีและยังนับ เป็นปัจจัยสำคัญของระบบทุนนิยม เพราะฉะนั้นแนวทางที่จะช่วยปลดปล่อยสตรีและสร้างความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นได้ต้องใช้วิธีการ "ปฏิวัติสังคมนิยม" (Socialist Revolution) นั่นคือ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมทั้งระบบ รวมทั้งอุดมการณ์และทัศนคติของสมาชิกสังคมนิยม กล่าวคือ ความเสมอภาคจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับบทบาททางสังคมและทางครอบครัวของสตรีด้วย ซึ่งหมายถึงว่าต้องผลักดันให้มีการสร้างค่านิยมใหม่ในการทำงาน โดยให้ถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างพ่อ-แม่-ลูก มิใช่ภาระของแม่แต่เพียงผู้เดียวดังเช่นในกาลก่อน เพราะมีเช่นนั้นแล้วสตรีที่ต้องทำงานนอกบ้านก็ต้องเผชิญกับภาระและความรับผิดชอบที่หนัก เป็นสองเท่าคือ ต้องทำงานบ้านและประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหาเลี้ยงชีพด้วยในขณะเดียวกัน

ผู้ที่ต่อสู้เพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศที่ยึดมั่นแนวทางสังคมนิยม

เชื่อมั่นว่าการปลดปล่อยสตรีเพศไม่อาจเป็นจริงขึ้นได้ภายใต้สังคมนิยมที่เป็นอยู่ แต่การต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบเพศนิยม เป็นเพียงส่วนหนึ่งและต้องขึ้นต่อการต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบทุนนิยม และเนื่องจากปัญหาผู้หญิงเป็นปัญหาเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อดูแลเรื่องผู้หญิงภายในขบวนการทั่วไปของสังคมนิยม การเคลื่อนไหวของผู้หญิงจะไม่เป็นเอกเทศทั้งในด้านอุดมการณ์และด้านองค์กร แนวทางนี้เห็นด้วยกับการวิเคราะห์สภาพของผู้หญิงแบบมาร์กซิสต์โดยไม่แก้ไข ยอมรับการนำของผู้ชายในขบวนการสตรีนิกสังคมนิยมจะมองตนเองเป็นแนวหน้าที่มีภารกิจในการให้การศึกษาแก่ผู้หญิง เพื่อยกระดับจิตสำนึกของผู้หญิงให้ทัดเทียมกับชาย (อมรสิริ สัมผัสสุริตกุล และ จิรติ ดิงศภักดิ์ 2526: 25-26)

2. แนวทาง "หัวรุนแรง" (radical feminism)

การศึกษามหาวิทยาลัยของสตรีตามแนวทฤษฎีความรุนแรงนิยมมีความเชื่อว่าความแตกต่างทางเพศเป็นตัวกำหนดการแบ่งชนชั้นทางสังคมที่มีผลทำให้สตรีต้องมีสถานะทางสังคมที่ด้อยกว่าและถูกกีดกันมิให้เข้ามามีบทบาทและมีโอกาสในการสร้างวัฒนธรรมเช่นเดียวกับบุรุษ ชulamith ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) นักทฤษฎีความรุนแรงนิยมในการศึกษามหาวิทยาลัยได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการแบ่งชนชั้นทางสังคมโดยถือความ

แตกต่างทางเพศเป็นหลัก เกณฑ์นั้นมีบ่อเกิดมาจากสภาพทางชีววิทยาที่แตกต่างกันระหว่างชาย-หญิง ที่สำคัญคือความสามารถในการสืบพันธุ์ซึ่งเป็นความแตกต่างด้านกายภาพสตรีต้องตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา ตราบจนได้มีการคิดค้นยาคุมกำเนิดซึ่งช่วยให้สตรีสามารถควบคุมการมีบุตรและกำหนดชะตาชีวิตของตนได้ดีขึ้น นอกจากนี้การที่สตรีส่วนใหญ่มีสภาพร่างกายที่อ่อนแอ บอบบาง ยากที่จะป้องกันตนเองได้ โดยเฉพาะในสังคมที่มีการต่อสู้โดยใช้กำลัง เช่น ในสังคมดั้งเดิมสตรีจึงต้องพึ่งพาการปกป้องคุ้มครองจากบุรุษ และยอมรับใช้ปรนนิบัติบุรุษเพื่อที่ตนและลูกหลานจะสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ ดังนั้นระบบครอบครัวที่ให้ความสำคัญต่อสภาพทางชีววิทยาจึงได้สร้างให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการใช้อำนาจขึ้นในหมู่สมาชิกของครอบครัว โดยเฉพาะความแตกต่างทางธรรมชาติในการให้กำเนิดบุตรได้นำไปสู่หลักการการแบ่งงานกันทำและกลายเป็นบ่อเกิดของระบบชนชั้นในที่สุด และจากการที่สังคมในโลกเป็นจำนวนมากทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ได้ให้ความสำคัญต่อการสืบสายโลหิตทางบิดา ซึ่งกลายมาเป็นกลไกสำคัญในการกดขี่สตรีได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ บุรุษสามารถใช้สถาบันครอบครัว สถาบันการสมรส และสถาบันศาสนาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สตรีตกเป็นเหยื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การที่จะปลดปล่อยสตรีให้หลุดพ้นจากความไม่เสมอภาคทางเพศและสถาบันการกดขี่ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ นั้น แนวทาง "หัวรุนแรง" เห็นพ้องกับแนวทางสังคมนิยมว่า ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง เศรษฐกิจการเมืองขั้นมูลฐาน (จีรติ ดิงศภัทย์ และ สุชีลา ดันชัยนันท์, ใน อมรา พงศาพิชญ์, บรรณวชิการ 2529: 41) สำหรับข้อแตกต่างก็คือ ในขณะที่ผู้หญิงสังคมนิยมเห็นความสำคัญของสงครามระหว่างชนชั้น แต่กลุ่มผู้หญิงหัวรุนแรงต้องการ เน้นความสำคัญของสงครามระหว่างเพศ ซึ่งหมายความว่าขบวนการปฏิวัติของผู้หญิงจะต้องเป็น เอกเทศแสวงหาหนทางและวิธีการปลดปล่อยของตนเองจากโครงสร้างสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ปฏิเสธโครงสร้างการรวมตัวแบบทางการและรวมศูนย์ ไม่อวดอ้างว่ามีทฤษฎีที่ตายตัว วิธีการทำงานของกลุ่มเหล่านี้มีตั้งแต่การพูดคุยกันในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อสร้างจิตสำนึก เคลื่อนไหวผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านต่าง ๆ จนถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ไม่อยู่ในแบบแผน (อมรสิริ สัตย์สุรติกุล และ จีรติ ดิงศภัทย์ 2526: 26)

3. แนวทางเสรีนิยม (liberal feminism)

นักทฤษฎีเสรีนิยมที่ศึกษามบทบาทสตรีนั้นมีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญว่า มนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นมาให้มีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันด้วย แต่เนื่องจากสตรีเป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันจากโอกาสเท่าเทียมกันมากที่สุด ดังนั้นจึงได้เรียกร้องให้มีการนำเอาหลักการของความเสมอภาคเข้ามาใช้ปฏิบัติกับกลุ่มสตรีด้วยกัน นักเสรีนิยมกลุ่มนี้มีความเชื่อในทฤษฎีของ ชูลามิท ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) เกี่ยวกับอิทธิพลด้านชีววิทยา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีความรุนแรงนิยมในการศึกษาเกี่ยวกับสตรี ต่างกันที่การให้น้ำหนักความสำคัญของข้ออ้างนี้ เท่านั้นคือ ทฤษฎีเสรีนิยมเชื่อว่าแต่เดิมสตรีถูกกำหนดให้มีบทบาทและความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับสภาพทางชีววิทยา ระหว่างเพศ คือ การเป็นผู้ให้กำเนิดและการเลี้ยงดูเด็ก ต่อมาแม้ว่าจะได้มีการคิดค้นยาคุมกำเนิด การจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนขึ้นมา แต่การแบ่งงานระหว่างสตรีและบุรุษดังที่โต้กล่าวนั้นก็ได้เป็นที่นิยมและยอมรับกันอย่างกว้างขวางจนพัฒนาหลายรูปเป็นวัฒนธรรมประจำสังคมไปในที่สุด ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับว่าบทบาทของสตรีดังกล่าวเป็นสิ่งถูกต้องและไม่จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อีก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมประจำสังคม ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยรักษาองค์การทางสังคมให้ดำรงอยู่ แม้ว่าความจำเป็นของบทบาทดังกล่าวจะหมดไปแล้วก็ตาม

เบตตี ฟรีดมัน (Betty Friedan) ได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุของการกดขี่สตรีว่า มีสาเหตุจากระบบการเลี้ยงดู การให้ข่าวสารและอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สตรีได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นกุลสตรี และสามารถแสวงหาความพอใจ ความสำเร็จในชีวิตได้จากความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ในฐานะเมียและแม่ที่ดีเท่านั้น มิใช่แสวงหาความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิตจากงานอาชีพนอกบ้าน แม้แนวความคิดของนักเสรีนิยมในกลุ่มนี้จะยอมรับสถาบันครอบครัวและความเป็นมารดา เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับปรุงสถานภาพของสตรี แต่ก็มิได้โจมตีสถาบันเหล่านี้อย่างรุนแรงเช่น ในทฤษฎีสังคมนิยมและทฤษฎีความรุนแรงนิยม นักเสรีนิยมเชื่อว่าลัทธิเหยียดเพศเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคม เพราะเป็นเครื่องกีดขวางและบั่นทอนสังคม มิให้มีโอกาสที่จะนำเอาความรู้ความสามารถของสตรีซึ่งเป็นสมาชิกส่วนมากของสังคม

ออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ ดังนั้นลัทธิเหยียดเพศจึงไม่มีประโยชน์ไม่ว่ากับ
ผู้ใด ลัทธิเหยียดเพศเป็นลัทธิที่ถือกำเนิดมาจากการอบรมทางสังคมที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความ
แตกต่างทางเพศ และการขจัดลัทธิเหยียดเพศให้หมดสิ้นไป จะก่อนประโยชน์ให้กับบุรุษเช่น
เดียวกับสตรี กล่าวคือบุรุษก็จะได้รับการปลดปล่อยไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง

สำหรับแนวทางแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและทางเพศนั้น
แนวทาง เสรีนิยม เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองพื้นฐานของ
สังคมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย (จิรดี ดิงสภักดิ์ และ สุชีลา ตันชัยนันท์, ใน อมรา
พงศาพิชญ์, บรรณาธิการ 2529: 41) โดยที่แนวทางและยุทธวิธีในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลง
สังคมและเพื่อปลดปล่อยสตรีตามทฤษฎีเสรีนิยมนั้น อาศัยการปฏิรูปโดยปรับปรุงระบบ
การศึกษา ทศนคติทางเพศภายในระบบสังคม เป้าหมายของการแก้ไขปัญหาก็เพื่อที่จะให้
ผู้หญิงมีส่วนร่วมในสังคมอย่างกว้างขวางโดยไม่เสียหายต่อการ เป็นภรรยาและมารดาที่ดี
จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวทางเสรีนิยมไม่มีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ
การเมืองของสังคมปัจจุบันตลอดจนไม่ต้องการขจัดระบบครอบครัวที่ผู้ชาย เป็นใหญ่ให้หมด
ไป

4. แนวทางสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม (cultural feminism)

จิรดี ดิงสภักดิ์ และ สุชีลา ตันชัยนันท์ (ใน อมรา พงศาพิชญ์,
บรรณาธิการ 2529: 42) ได้กล่าวถึงโดยสังเขปว่า แนวทางนี้มีทัศนะว่า คุณสมบัติของ
การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ จึงเป็นแนวการศึกษาที่มุ่งค้นคว้าเกี่ยวกับ
การสร้างสรรควัฒนธรรมของผู้หญิงที่เป็น เอกเทศ ไม่เน้นการเสนอแนวทางเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งโดยชัดเจน

แนวทางนี้ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างหญิง-ชาย
โดยใดเดียวจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านเศรษฐกิจการเมือง ปัญหาของแนวทาง
นี้จึงอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้หญิงโดยตระหนักถึงรูปแบบและระดับ
ของการกดขี่ทางเพศที่ผู้หญิงในแต่ละชนชั้นประสบอยู่แตกต่างกันไป (อมรสิริ สัมผัสสุรดิกุล

และ จีรติ ดิงศภัทย์ 2526: 26)

การแบ่งแยกประเภททฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับสตรีตามแนวทางข้างต้นดังกล่าวนี้ ยังไม่สามารถอ้างได้ว่า ได้รวบรวมการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท ทศนคติ เกี่ยวกับสตรี ปัญหาอันเกิดจากการกดขี่เอารัดเอาเปรียบทางเพศ มารวมเข้าไว้ได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะบางทฤษฎีมีแนวทางการศึกษาที่คล้ายคลึงกันหรืออาจคาบเกี่ยวกันอยู่บ้างในบางประเด็น แต่ก็อาจมีอีกหลายประเด็นที่มีทัศนคติแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสตรีศึกษาข้างต้นนี้ นับได้ว่าเป็นความพยายามจัดแนวทางการศึกษาที่ค่อนข้างจะหลากหลายให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อช่วยให้เห็นภาพรวม จึงเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสตรีให้เป็นระบบขึ้น และสามารถนำข้อมูลมาจัดกรอบแนวความคิดได้อย่างไม่สับสน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทฤษฎีและแนวทางการศึกษามหาวิทยาลัยของสตรี

หลักการสำคัญ	สตรีนิยมแนวสังคมนิยม *	สตรีนิยม * แนวหัวรุนแรง	สตรีนิยม * แนวเสรีนิยม	สตรีนิยม ** เชิงวัฒนธรรม
1. ทศนคติเกี่ยวกับบ่อเกิดของ การกดขี่ทางเพศ	สถาบันทรัพย์สินส่วนบุคคล, บัณฑิตทาง เศรษฐกิจ และระบบการแบ่งงานกัน ทำภายในสังคม	สภาพทางชีววิทยา ของสตรี	สภาพทางชีววิทยา ของสตรี	สภาพทางชีววิทยา ของสตรี
2. บัณฑิตสำคัญของระบบสังคม ที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับ ปรุงสถานภาพของสตรี	ระบบทุนนิยม ซึ่งสตรีมีบทบาทเป็น แรงงานสำรอง	ระบบการสืบทอด เชื้อสายทางบิดา	ระบบสถาบันครอบครัว	วัฒนธรรมของระบบ สังคม
3. แนวทางและยุทธวิธีในการ ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม และเพื่อปลดปล่อยสตรี	การปฏิวัติสังคม เพื่อปลดปล่อยมนุษย์ ชาติให้หลุดพ้นจากพันธนาการทาง ชนชั้น	การปฏิวัติสังคม	การปฏิรูปโดยปรับ ปรุงระบบการศึกษา และ	ปรับปรุงวัฒนธรรมและ แนวคิดภายในระบบสังคม
4. ทศนคติที่มีต่อบุคลิกภาพที่ เหมาะสมของสตรี	แต่ละบุคคลควรมีอิสระในการ เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบโดยไม่แบ่งแยกกว่า เป็นบุรุษหรือสตรี	เหมือนกับทฤษฎี สังคมนิยม	เหมือนกับทฤษฎี สังคมนิยม	สร้างสรรค์วัฒนธรรม ของผู้หญิงที่เป็น เอกเทศ

ที่มา : * กนลา สุขพานิช และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. "ปัญหาชนสตรีไทย : การศึกษาทัศนคติทางการเมืองและสังคมของอาจารย์สตรีแห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขตประสานมิตร) และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์."
หน้า 43-44.

** วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

สภาพทั่วไปของสตรีในระบบราชการไทย

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยเกื้อหนุนความก้าวหน้าของข้าราชการพลเรือนสตรีไทยนั้น ยังมีได้มีผู้ทำการศึกษาไว้โดยตรง เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ของสตรีไทยจากแง่มุมของวัฒนธรรม การศึกษา กฎหมาย การเมือง ฯลฯ ภาวะเจริญพันธุ์กับการทำงานของสตรี ลักษณะแรงงานสตรีและการสำรวจแรงงาน ทักษะหรือความคิดเห็นของกลุ่มคนที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีไทย

สำหรับ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับข้าราชการสตรีโดยทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะจำแนกตามหัวข้อสำคัญดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการของข้าราชการสตรี
 2. ผู้นำสตรี
 3. ทฤษฎีสตรีกับการบริหาร
1. ปัญหาและความต้องการของข้าราชการสตรี

สุทัตตรา เพชรมณี (2522 : 129-133) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของผู้ปฏิบัติงานในองค์การรัฐบาลและเอกชน คือ กรมประชาสัมพันธ์ และบริษัทปูนซีเมนต์ไทยจำกัด จำนวน 84 คน ตั้งแต่ระดับเสมียนถึงหัวหน้างาน พบว่า ผลการวิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติงานในองค์การทั้งสองไม่ว่าหญิงหรือชาย มีความต้องการคล้ายคลึงกันคือ

ลำดับที่หนึ่ง ต้องการหัวหน้างานที่ดี

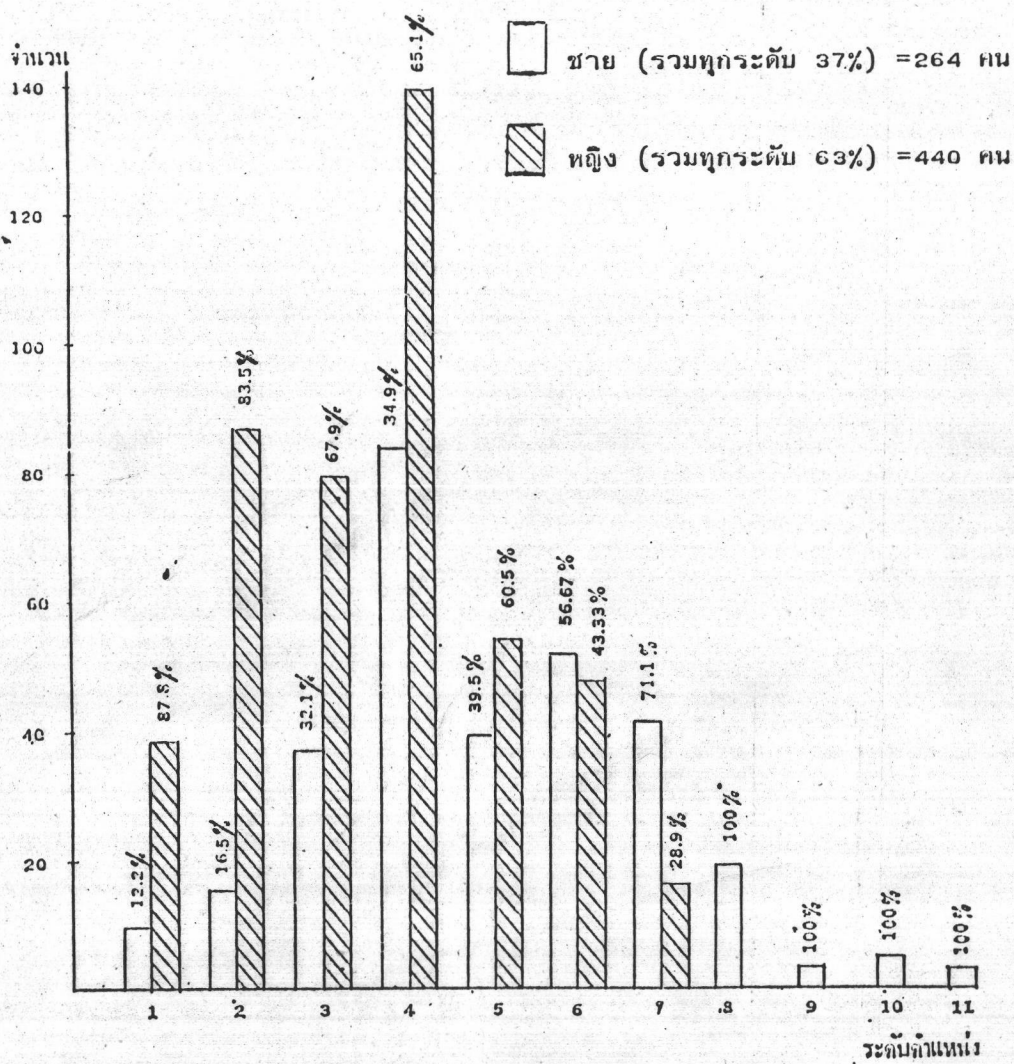
ลำดับที่สอง การมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ซึ่งจากการศึกษานี้ยังพบว่า การที่คนเรามีทัศนคติที่ไม่ดีหรือไม่ชอบงานที่กำลังทำอยู่ มีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน

ลำดับที่สาม ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ส่วนผู้ที่ทำงานในองค์การเอกชนจะให้ความสำคัญแก่รายได้

- ลำดับที่สี่ ผู้ที่ทำงานองค์การรัฐบาลจะให้ความสำคัญแก่รายได้ และ
ผู้ชายจะให้ความสำคัญเรื่องรายได้มากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้
ที่ทำงานองค์การเอกชนจะให้ความสำคัญต่อความมั่นคง
ปลอดภัยในการทำงาน
- ลำดับที่ห้า ต้องการอิสระเสรีภาพในการทำงาน
- ลำดับที่หก สภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ อุณหภูมิ แสง เสียง
โรงอาหาร ห้องน้ำ เป็นต้น โดยเป็นสิ่งที่ผู้ทำงานในองค์
การทั้งสองให้ความสำคัญเช่นกัน และผู้หญิงจะให้ความสำคัญ
แก่เรื่องนี้มากกว่าผู้ชาย

แม้ว่าความต้องการของผู้ที่ทำงานจะมีความคล้ายคลึงกันทั้งหญิง-ชาย แต่
มีหลายกรณีที่สตรีจะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ มากกว่า ในการที่จะสามารถบรรลุถึงความ
ต้องการของตนเองดังเช่น อัจฉรา สุวพันธ์ (2525 : 449-453) ได้ชี้ให้เห็นว่า โอกาส
ในการประกอบอาชีพ โอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานและระดับรายได้ของสตรียัง
ด้อยกว่าชายมากในทุกวงการทั้งภาคเอกชนและรัฐบาล สำหรับภาครัฐบาลโดยเฉพาะในระบบ
ราชการนั้น มีกฎหมายที่เปิดโอกาสไม่ให้นักสตรีได้เข้าไปรับราชการในบางตำแหน่ง เช่น
ตำแหน่งปลัดอำเภอ เป็นต้น ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ที่เปิดโอกาสให้เข้ารับราชการได้นั้น
โอกาสในความก้าวหน้า โอกาสในการได้รับค่าจ้างอย่างเท่าเทียมกันก็ยังคงมีความแตกต่างกัน
ระหว่างเพศ และเพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคในโอกาสความก้าวหน้าของ ชาย-หญิง
ในระบบราชการไทย/ อัจฉรา สุวพันธ์ ได้ยกตัวอย่างสำนักงาน ก.พ. ขึ้นมาโดยชี้ให้เห็นว่า
จากโครงสร้างของกำลังคนในสำนักงาน ก.พ. พบว่า เป็นหน่วยงานที่มีหญิงมากกว่าชาย
แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนข้าราชการที่อยู่ในระดับบริหาร คือ ระดับ 7 ขึ้นไปแล้ว ปรากฏ
ว่าเป็นชายมากกว่าหญิงและจะเป็นชายทั้งหมดในระดับ 8, 9, 10 และ 11 ซึ่งจะเป็นได้
ว่าเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกันเพราะจากโครงสร้างของข้าราชการทั้งหมดในสำนักงาน ก.พ.
ซึ่งมีหญิงมากกว่าชาย แต่ระดับบริหารจะเป็นชายมากกว่าหญิง (ดูแผนภูมิที่ 1) ซึ่งไม่ได้
เป็นไปในลักษณะที่เป็นสัดส่วนที่ตามกัน และยังให้ข้อสังเกตอีกว่าจากข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบ
ให้เห็นนี้เป็นตัวอย่างของหน่วยงานที่ค่อนข้างจะทันสมัย มีความก้าวหน้ามากที่สุดแห่งหนึ่ง ทั้ง
ยังมีลักษณะงานที่เป็นงานทั่วไปที่ชายทำได้หญิงทำดี ซึ่งถ้าหากได้ลองเทียบยกหน่วยงานแห่งอื่น

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างของกำลังคนในสำนักงาน ก.พ. จำแนกตามเพศ และระดับ ในปีงบประมาณ 2524

ที่มา อัจฉรา สุวพันธ์, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม 2525) หน้า 262.

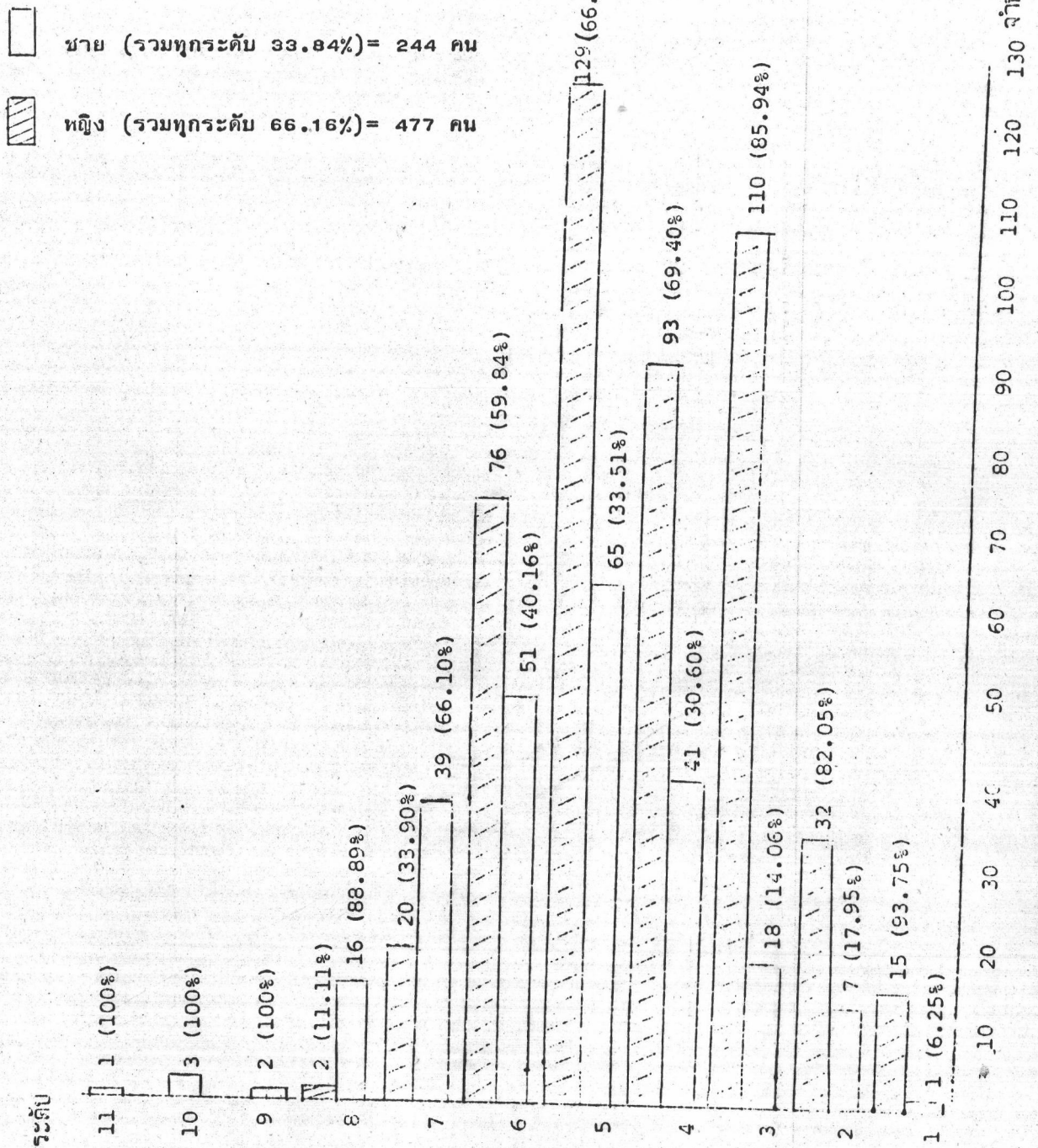
มาพิจารณาตุ๊กที่จะพบแนวโน้มไปในสภาพเช่นนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นสภาพที่มีอยู่จริง

และจากการสำรวจกำลังคนของสำนักงาน ก.พ. วันสิ้นปีงบประมาณ 2528 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 721 คน โดยจำแนกเป็นชาย 244 คน หรือร้อยละ 33.84 และเป็นหญิง 477 คน หรือร้อยละ 66.16

สำหรับความแตกต่างระหว่างจำนวนชายและหญิงจำแนกตามระดับตำแหน่งต่าง ๆ ปรากฏว่า ตั้งแต่ระดับ 1-6 หญิงมีมากกว่าชายในทุกระดับ ในระดับ 7 และระดับ 8 ชายมีมากกว่าหญิง และตั้งแต่ระดับ 9 ขึ้นไป ไม่มีหญิงเลย รายละเอียดปรากฏในแผนภูมิที่ 2 (สำนักงาน ก.พ., กองวิชาการ, ฝ่ายกำลังคน 2529 : 22-24)

นอกจากอุปสรรคในการประกอบอาชีพและโอกาสก้าวหน้าในการทำงานแล้ว จากการศึกษาวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และ สุรางค์รัตน์ อรรถศาสตร์ศรี (ใน คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, รวบรวม 2524: 230-257) ซึ่งได้ส่งแบบสอบถามเพื่อประมวลข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างข้าราชการสตรีจำนวน 574 คน ผลจากการวิจัยพบว่า แม้ในปัจจุบันสตรีจะได้รับการยกย่องและมีโอกาสในการทำงานมากขึ้น แต่ก็พบว่าสตรีที่ทำงานนอกบ้านยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำงานนานาประการ ซึ่งอุปสรรคในหน่วยงานที่บั่นทอนโอกาสการทำงานของสตรีได้แก่ การไม่ยอมรับในความรู้ความสามารถของสตรีโดยผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ลักษณะงานที่ไม่เปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ภาระทางครอบครัวที่ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ตลอดจนความไม่ยุติธรรมในการบังคับบัญชา ส่วนความเห็นเกี่ยวกับบุคลิกและสถานภาพทางร่างกายของหญิง ซึ่งส่วนใหญ่คิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานนั้น ปรากฏว่าข้าราชการหญิงเพียงจำนวนน้อยที่ให้ความเห็นว่า เรื่องบุคลิกและสถานภาพทางร่างกายเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน จากการประมวลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า อุปสรรคสำคัญในหน่วยงานที่บั่นทอนโอกาสการทำงานของสตรีคือ ค่านิยมทางสังคมที่มีต่อสตรีนั่นเอง

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างของกำลังคนในสำนักงาน ก.พ. จำแนกตามเพศ และระดับ ในปีงบประมาณ 2528

ที่มา สำนักงาน ก.พ., กองวิชาการ, "รายงานผลการสำรวจกำลังคนของสำนักงาน ก.พ. ในรอบปีงบประมาณ 2528" (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ., 2529), หน้า 24.

2. ผู้นำสตรี

บวร ประพฤติดี ทิพาพร พิมพิสุทธิ์ และ เฉลิมพล ศรีหงษ์ (2520: 213-216) ได้ทำการศึกษาภูมิหลังและทัศนคติของผู้นำสตรีว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรหรือไม่ โดยได้สุ่มตัวอย่างสตรีระดับผู้บริหารในเขต กทม. 4 กลุ่ม คือ จากภาครัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ (ชั้นเอก หรือระดับ 6 ขึ้นไป) 40 คน จากภาคเอกชน 40 คน ภาควงศ์การระหว่างประเทศ 10 คน และจากองค์การอาสาสมัคร 10 คน รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 100 คน ผลจากการวิจัยพบว่า

1. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับผู้นำสตรี กล่าวคือ การศึกษามีบทบาทสำคัญมากในการผลักดันไปสู่ระดับผู้นำ
2. สตรีที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองมีโอกาที่จะได้เข้าไปสู่ผู้นำระดับบริหารน้อย
3. โดยลักษณะส่วนตัวแล้ว นักบริหารสตรีส่วนใหญ่ชอบอ่านาจนิยม
4. สตรีที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานน้อย โอกาสจะเป็นผู้นำทางการบริหารมีน้อย
5. ความนิยมยกย่องให้ผู้หญิงเป็นผู้นำระดับบริหาร เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้สตรีมีโอกาสนับเป็นนักบริหารมากขึ้น

3. ทฤษฎีสตรีกับการบริหาร

แนวความคิดและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสตรีมีลักษณะหลากหลาย ดังเช่นการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากตัวแปรด้านอุดมการณ์ ทัศนคติเกี่ยวกับบ่อเกิดของการกตัญญูทางเพศ และแนวทางการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเสมอภาค ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ สำหรับการวิเคราะห์แนวความคิดและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสตรีโดยพิจารณาในแง่ของการบริหารนั้น ทิพาพร พิมพิสุทธิ์ (2528: 42) ได้เสนอว่า ในทางทฤษฎีมีผู้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับสตรีกับการบริหารไว้ 2 แนวทางคือ

1. ทฤษฎีแรก คือ ทฤษฎีเอฟ ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า หน้าที่ของสตรีคือ ภรรยาและแม่ สตรีไม่ควรเป็นผู้นำเพราะความไม่เหมาะสมทั้งทางร่างกายและจิตใจ งานของสตรีควรเป็นงานง่าย ๆ ที่ต้องการความชำนาญต่ำ ตามแนวคิดนี้สตรีจึงไม่ควรเป็นผู้นำระดับบริหาร

2. ทฤษฎีที่สอง คือ ทฤษฎีเอ ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า แต่ละบุคคลควรมีโอกาสในการเลือกอาชีพของตนโดยไม่ติดอยู่กับกรอบความคิดดั้งเดิมที่กำหนดอาชีพตามเพศ ตามแนวคิดของทฤษฎีเอนี้ พฤติกรรมในการทำงานของสตรีขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมในองค์การ เช่นเดียวกับพฤติกรรมของบุรุษ ความสามารถของสตรีมีเท่าเทียมกับบุรุษเมื่อประเมินผลตามระบบคุณธรรมมิใช่ตามระบบเพศ

ทิพาพร พิมพิสุทธิ์ ได้สรุปในท้ายสุดว่า ทฤษฎีเอเน้นเรื่องการพัฒนาสตรี แต่ทฤษฎีเอฟ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสตรี และเมื่อเปรียบเทียบของค์การเอกชนกับรัฐบาลแล้ว องค์กรเอกชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรสตรีมากกว่ารัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาสตรีสู่ระดับผู้บริหาร เพราะองค์กรเหล่านั้นให้โอกาสสตรีในการพัฒนามากกว่า และเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรคนโดยไม่จำกัดเพศ

เทคนิคการวิจัยแบบ เดลฟาย

(Delphi Techniques)

เทคนิคเดลฟายมีแนวความคิดพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า การพิจารณาสรุปหรือตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ควรจะเป็นสิ่งที่ได้มาจากการพิจารณาของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และ/หรือ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลการพิจารณาที่ถูกต้องเชื่อถือได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

เทคนิคเดลฟายได้รับการคิดค้นขึ้นมาโดยกองทัพอากาศอ เมริกกัน เมื่อปี พ.ศ. 2495 เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่าง ๆ โดยการถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่ต้องการวิจัย แต่เพิ่งจะมีการเปิดเผยเทคนิคนี้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2505 (เกษม บุญอ่อน 2522: 26) ต่อมา โอลาฟ เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) และ นอร์แมน ดาลกี (Norman Dalkey) นักวิจัยของบริษัทแรนด์ (Rand Corporation) ได้พัฒนาเทคนิคเดลฟายขึ้นมาใช้

และได้เขียนบทความเรื่อง An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Expert ลงในวารสาร Management Science ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนเมษายน พ.ศ. 2506 ทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับเทคนิคเดลฟายได้รับการเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง และได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว (ประยูร ศรีประสาธน์ 2523: 50)

สำหรับรายละเอียดและหลักการที่สำคัญของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายที่จะกล่าวถึงนั้นจะจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายและลักษณะของเทคนิคเดลฟาย
2. กระบวนการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย
3. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการในการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย
4. ข้อดี และข้อเสียของเทคนิคเดลฟาย

1. ความหมายและลักษณะของเทคนิคเดลฟาย

อเล็กซ์ เจ.ดูคานิส (Alex J. Ducanis) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ว่า "เป็นการทำนายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นไปได้ในอนาคต เทคนิคนี้มุ่งที่จะลดผลกระทบหรืออิทธิพลจากบุคคลอื่นในกรณีที่ต้องเผชิญหน้ากัน ขณะเดียวกันก็เป็นการลดผลกระทบทางด้านความคิดระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยกัน หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการรวบรวมคำตอบที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องที่เราจะศึกษา ในขณะที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ได้เกี่ยวข้องก็จะถูกกำจัดลงด้วย" (1970: 154)

อัลเฟรด รัสป์ จูเนียร์ (Alfred Rasp Jr.) ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ว่า "เป็นเทคนิคของการรวบรวมการพิจารณาตัดสินใจที่มุ่งเพื่อเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจแต่เดิมที่จะต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ หรือความคิดเห็นของกลุ่ม หรือมติของที่ประชุม" (1973: 29-30)

ทอร์นตัน และคณะ (Thornton and Others) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า " เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นวิธีที่จะขัดเกลาและได้รับความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง" (1975: 1)

ประยูร ศรีประสาธน์ ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า "คือ ขบวนการที่จะเสาะหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคน" เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในเรื่องที่เกี่ยวกับเวลา ปริมาณ และ/หรือ สภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เห็น ทั้งนี้โดยใช้วิธีการเสาะหาความคิดเห็นด้วยการใช้แบบถามแทนการเรียกประชุม" (2523: 50)

จากคำนิยามต่าง ๆ ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟายมีลักษณะทั่ว ๆ ไปดังนี้

1. เป็นการเสาะหาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเลือกให้มาร่วมในการวิจัยไม่ต้องเผชิญหน้าและไม่ทราบซึ่งกันและกันว่า ผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ เป็นใครบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดอิทธิพลหรือผลกระทบของกลุ่มหรืออิทธิพลจากลักษณะเด่นของผู้เชี่ยวชาญบางคน ที่อาจจะส่งผลต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ (Pill 1971: 58) นั่นคือผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างอิสระ
2. เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ จึงมักใช้แบบสอบถามโดยวิธีการถามหลาย ๆ รอบ โดยที่ผู้เชี่ยวชาญต้องตอบแบบถามที่กำหนดให้ครบทุกขั้นตอน
3. โดยทั่วไปแบบถามรอบที่หนึ่ง มักจะเป็นแบบถามปลายเปิด และในรอบต่อ ๆ ไป จึงจะเป็นแบบถามในลักษณะมาตราประเมินค่า โดยอาจจะเป็น 1-5, 1-6 หรือ 1-7 สเกล

4. ใช้สถิติวิเคราะห์การทํานายของกลุ่มทุก ๆ ครั้ง โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้ค่า Median และ Interquartile (เกษม บุญอ่อน 2522: 26)

2. กระบวนการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย

ขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยแบบ เทคนิค เดลฟายอยู่ที่การใช้ชุดแบบถาม (Questionnaire Series) เนื่องจากเทคนิคเดลฟายเป็นกระบวนการวิจัยที่ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก และเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องแน่นอน จึงต้องมีการถามย้ำกันหลายครั้ง โดยทั่วไปแล้วแบบถามฉบับแรกจะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบคำถามอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการทราบ

แบบถามในรอบที่สอง เป็นแบบถามที่พัฒนาขึ้นมาจากคำตอบของแบบถามในรอบแรก โดยการนำเอาความคิดเห็นทั้งหมดที่ได้รับจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาสร้างให้อยู่ในรูปประโยคหรือข้อความที่เกี่ยวกับปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา การตอบแบบถามรอบที่สองอาจอยู่ในรูปของการให้เปอร์เซ็นต์หรือเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) หรือเป็นคะแนนก็ได้

แบบถามในรอบที่สาม เป็นแบบถามที่พัฒนาขึ้นมาจากการวิเคราะห์คำตอบในแบบถามรอบที่สอง โดยจะประกอบไปด้วยประโยคหรือข้อความที่เหมือนกับแบบถามรอบที่สอง แต่ได้มีการแสดงถึงตำแหน่งมัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ของแต่ละข้อความ รวมทั้งตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ตอบในรอบที่สอง แบบถามในรอบนี้จะแสดงให้เห็นคำถาม รวมทั้งตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ตอบในรอบที่สอง แบบถามในรอบนี้จะแสดงให้เห็นว่า คำตอบเดิมในรอบที่สองของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเป็นอย่างไร และให้โอกาสผู้เชี่ยวชาญทบทวนและพิจารณาว่ามีความเห็นด้วยกับตำแหน่งที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องต้องกันหรือไม่ โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนใหม่หรือจะยังคงยืนยันในคำตอบเดิมของตนก็ได้

3. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการในการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย

โทมัส ที. แมคมิลแลน (Thomas T. Mac Millan) ได้เสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการในการวิจัยแบบเดลฟายว่า ควรมีจำนวนเท่าไรจึงจะเหมาะสม ในการประชุม California Junior College Association เมื่อปี พ.ศ. 2514 และพบว่าหากมีจำนวนตั้งแต่ 17 คน ขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) จะมีน้อยมาก (ดูตารางที่ 1) ดังนั้นผู้เข้าร่วมโครงการจึงไม่ควรมีน้อยกว่า 17 คน (เกษม บุญอ่อน 2522: 26)

ตารางที่ 2 แสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนของจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (Panel Size)	การลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error Reduction)	ความคลาดเคลื่อนลดลง (Net Change)
1 - 5	1.20 - 0.70	0.50
5 - 9	0.70 - 0.58	0.12
9 - 13	0.58 - 0.54	0.04
13 - 17	0.54 - 0.50	0.04
17 - 21	0.50 - 0.48	0.02
21 - 25	0.48 - 0.46	0.02
25 - 29	0.46 - 0.44	0.02

ที่มา Thomas T. Mac Millan. "The Delphi Technique"

อ้างจาก เกษม บุญอ่อน "เดลฟาย. เทคนิคในการวิจัย." คู่มือปริทัศน์ 10
(ตุลาคม 2522), หน้า 26.

4. ประเภทของการวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย

โรเบิร์ต ซี จัดด์ (Robert C. Judd) ได้กล่าวถึงการวิจัยประเภทที่จะใช้เทคนิคเดลฟายว่า เมื่อใดก็ตามที่ต้องการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือที่ใดก็ตามที่เห็นว่าความสอดคล้องต่อเนื่องกันระหว่างเป้าหมาย (Goal) และวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญแล้ว เมื่อนั้นควรใช้เทคนิคเดลฟาย และในด้านการศึกษานั้น เทคนิคเดลฟายยังอาจใช้ประโยชน์ในการหาคำนิยามที่สอดคล้องต่อกันและในการประเมินผลสิ่งใด ๆ (1971: 156)

5. ข้อดีและข้อเสียของเทคนิคเดลฟาย

5.1 ข้อดี

5.1.1 สามารถใช้ในการรวบรวมและหาความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้โดยไม่ต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองและทำได้ยากสำหรับประเทศไทยในกรณีที่ผู้วิจัยไม่มีอำนาจพอที่จะทำได้

5.1.2 คำตอบหรือความคิดเห็นที่ได้รับ เป็นความคิดเห็นของผู้ตอบอย่างแท้จริง และเป็นคำตอบที่เป็นอิสระมีอิทธิพลจากบุคคลภายนอกหรือเสียงส่วนใหญ่เพียงน้อย

5.1.3 สามารถได้รับข้อมูลจากคนจำนวนมาก โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์และช่วงเวลา

5.1.4 เป็นการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสิทธิภาพสูง เพราะผู้ตอบจะต้องตอบตามหัวข้อที่กำหนดให้ มีการถามย้ำหลายรอบและเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้ไตร่ตรองและปรับปรุงแก้ไขความคิดเห็นของตน ซึ่งช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อมั่น (Reliability) สูงขึ้น

5.2 ข้อเสีย

5.2.1 การถามย้ำหลายรอบ อาจทำให้ผู้ตอบเกิดความรำลึกว่าเป็นการรบกวนมากเกินไป จนอาจไม่ได้รับความร่วมมือในการตอบคำถามรอบหลัง ๆ

5.2.2 การจัดส่งเอกสารซึ่งมีช่องทางจะสูญหาย หรือไม่ได้รับคำตอบกลับมาได้ง่าย